

**Nagroda Naukowa Stowarzyszenia Italianistów Polskich
za najlepszą publikację książkową
z zakresu badań italianistycznych
za lata 2018–2019**

**Rekomendacje dla monografii
zakwalifikowanych do II etapu głosowania**

prof. em. dr hab. Joanna Ugniewska
Uniwersytet Warszawski

Chwaja, Natalia (2018). *Triest przepisany. Miasto w prozie Claudia Magrisa*. Kraków: Universitas.

Książka dr Natalii Chwai *Triest przepisany. Miasto w prozie Claudia Magrisa* (Universitas 2018) jest pracą wybitną, w której dyscyplina intelektualna i znajomość pozycji krytycznych i teoretycznych idzie w parze samodzielnością wywodu. Miasto poddane zostaje wszechstronnej analizie: z punktu widzenia geopoetyki, miejskiej przestrzeni, wędrówki po mieście oraz dwudziestowiecznej tradycji przedstawień Triestu. W twórczości Magrisa autorka analizuje szczegółowo funkcje Triestu składające się na auto/bio/geografię, obecną głównie w *Mikrokosmosach*, na koniec wreszcie, na podstawie *Dunaju* prezentuje koncepcję podróży tego autora i jego wędrówki po obszarze Europy Środkowej.

Dr Chwaja wpisuje się znakomicie w nurt badań zwanych zwrotem przestrzennym w humanistyce, zajmującym się geograficznymi uwarunkowaniami zjawisk literackich, badającym związki pomiędzy przestrzenią realną a przestrzenią tekstu. Nadzwyczaj trafnym pomysłem interpretacyjnym w odniesieniu do prozy Magrisa było wykorzystanie pojęcia Toporova „tekst petersburski”, a więc kategorii palimpsestu, wyjątkowo trafnie oddającej specyfikę Triestu.

W swoich badaniach autorka wychodzi od definicji „papierowego miasta” samego Magrisa, analizując nawarstwienia śladów przeszłości, umieszczając Triest w horyzoncie problematyki środkowoeuropejskiej. Bardzo udanym pomysłem interpretacyjnym było ujęcie przez badaczkę Triestu w trzech formułach: przepisywanie Triestu, wpisywanie Triestu, wymazywanie Triestu, tytułowe przepisywanie to „przekład” na język hybrydycznej formy powieści-eseju.

Niebagatelną rolę odgrywa też świetnie przedstawiony w książce element autobiograficzny, wprowadzenie osobistego doświadczenia pisarza w przestrzeń miasta oraz, podstawowy dla twórczości Magrisa motyw podróży, wędrówki, rozpatrywanej w kategoriach klasycznej *flânerie*.

W swojej pracy autorka wykazała się ogromną erudycją, samodzielnością w proponowaniu własnych interpretacji, dogłębną analizą tekstów. Książka ma jednak również znaczne wartości literackie i stanowi fascynującą lekturę pozwalającą wyjść poza horyzont twórczości tytułowego autora.

prof. em. dr hab. Joanna Ugniewska
Uniwersytet Warszawski

Janusz, Joanna (2018). *Varianti dell'espressionismo nella narrativa italiana postmoderna 1980-2000*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Książka dr Joanny Janusz *Varianti dell'espressionismo nella narrativa italiana postmoderna 1980-2000* (Uniwersytet Śląski 2018) jest oryginalną interpretacją prozy końca XX wieku pod kątem poetyki ekspresjonizmu, traktuje go bowiem jako stałą tendencję literacką wywodzącą się od kryzysu kanonu i dążącą do nowego eksperymentalizmu. Badaczka wzięła pod uwagę zarówno tzw. młodych pisarzy (Tondelli, Ammanniti, Nove i inni), wprowadzających do literatury młodzieżowy żargon i pokoleniową tematykę, jak i autorów wywodzących z tradycji Gaddi, mieszającej różne rejestry stylistyczne i poziomy prozy (Consolo, Bufalino, Mari). Praca jest zatem pogłębioną analizą ekspresjonizmu jako zjawiska historycznego z początków XX wieku, jak i kategorii pozahistorycznej, wciąż aktualnej, co zostaje przekonująco udowodnione.

Dr Janusz idzie tropem rozważań Continiego, który dopatruje się w ekspresjonizmie przede wszystkim przekroczenia normy językowej, słuszne więc wydaje się poświęcenie całego rozdziału na „ekspresjonistyczne transgresje”: hybrydyzacje, neologizmy, elementy dialektu. Analiza obejmuje również schematy narracyjne – tu autorka wykazała się znakomitą znajomością teorii narratologicznych, badając elementy metapowieściowe, hiperbolizację itp. - oraz składniki ekspresjonistycznego imaginarij, które, jak udowadnia dr Janusz, traci swoją realistyczną referencyjność na rzecz wizyjności..

Książka dr Joanny Janusz obejmuje bogaty materiał literacki, poddany znakomicie udokumentowanej analizie, stanowi jej własną interpretację literatury ostatniego dwudziestolecia XX wieku pod kątem obecności w niej elementów ekspresjonizmu. Jest to oryginalny głos w dyskusji nad włoską literaturą współczesną, który zainteresować może z pewnością także włoskich italianistów, praca stanowi niewątpliwie cenną pozycję w dorobku polskiej italianistyki.

dr hab. Elżbieta Jamrozik, prof. UW

Uniwersytet Warszawski

Kaliska, Marta (2018). *Model uczenia języków obcych w szkole wyższej na przykładzie języka włoskiego: Założenia teoretyczne, metodologia nauczania i zintegrowany rozwój kompetencji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowe.

Obszerna, licząca 622 ss. monografia Marty Kaliskiej obejmuje szerokie spectrum zagadnień teoretycznych i metodologicznych z zakresu nauczania języków obcych oraz języka włoskiego, na tle którego Autorka prezentuje oryginalną metodę badawczą, za pomocą której dokonuje opisu i ewaluacji nauczania na poziomie akademickim języka włoskiego w Polsce.

W pierwszej części pracy Autorka przedstawia dokładnie i rzetelnie rozwój teorii i metod nauczania języków obcych. Na uwagę zasługuje imponująca literatura przedmiotu, na którą składają się w dużej mierze opracowania anglojęzyczne, ale także źródła glottodydaktyczne polskie i włoskie.

Autorka prezentuje syntetyczne podejście do zagadnienia charakteryzując części składowe poszczególnych metod: rodzaj nauczania i aktywność ucznia, ewolucję roli nauczyciela, stosowane strategie i materiały dydaktyczne (rozd. pierwszy). Kolejny rozdział przedstawia proces dydaktyczny z perspektywy ucznia i jest poświęcony procesowi uczenia się i przyswajania języka z punktu widzenia badań psycholingwistycznych i kognitywnych.

W rozdziale trzecim zaproponowany został współczesny model nauczania języka obcego oparty na zintegrowanej kompetencji komunikacyjnej uwzględniającej komponent kulturowy.

Rozdział czwarty przedstawia założenia nauki języków obcych w krajach UE w świetle językowej polityki europejskiej zawartej w ESOKJ. W rozdziale piątym została omówiona polityka językowa UE na tle Procesu Bolońskiego regulującego europejskie szkolnictwo wyższe.

Druga część pracy zawiera informacje dotyczące zewnętrznych warunków nauczania języka włoskiego na tle sytuacji europejskiej i polskiego szkolnictwa uniwersyteckiego.

W trzeciej części pracy Autorka zaprezentowała własny, oryginalny model zintegrowanej nauki języka, oparty na wcześniej omówionych podstawach teoretycznych. Autorka zaaplikowała ten model do zbadania reprezentatywnego korpusu stu sylabusów opisujących ogólnouczelniane lektoraty języka włoskiego i praktyczną naukę języka włoskiego dla italianistów (PJNIW), zaczerpniętych z systemu USOS dziesięciu największych polskich uniwersytetów, wybranych wg raportu GUS z 2017 r. Stanowi to rzetelną, obiektywną podstawę metodologiczną przeprowadzonej analizy sylabusów.

Skrupulatna klasyfikacja tak bardzo różnorodnych danych i precyzyjnie zastosowana oryginalna metoda badawcza stanowią gwarancję wiarygodności wyprowadzonych wniosków.

Jak wynika z powyższego, monografia Marty Kaliskiej jest publikacją w pełni zasługującą na wyróżnienie: obok doskonale udokumentowanej części teoretycznej i przeglądu zagadnień języka włoskiego rekomendowanych jako niezbędne składniki dydaktyki uniwersyteckiej wyróżnia ją oryginalna metodologia badawcza, której efektem jest wiarygodna ocena aktualnych sylabusów języka włoskiego oraz propozycje ich unowocześnienia.

dr hab. Monika Gurgul, prof. UJ

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Anita Kłos, *Apologia kobiecego ducha. Sibilla Aleramo i jej związki z polską kulturą literacką pierwszej połowy XX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2018.

Anita Kłos przedstawia w szerokiej perspektywie dzieje dwóch przekładów, które połączyły nazwiska Sibilli Aleramo i Zofii Nałkowskiej. Podążając za owymi tekstami, rekonstruuje fragmenty polskiego i włoskiego życia literackiego i artystycznego, podkreślając jednocześnie znaczenie kobiet (pisarek, tłumaczek, publicystek, organizatorek) zaangażowanych w jego kształtowanie. Autorka bada ślady działalności swoich bohaterek, opierając się w dużej mierze na niepublikowanych dotąd w żadnej formie materiałach źródłowych (listach i zapiskach) odnalezionych w polskich i włoskich archiwach.

Przekład powieści Aleramo *Una donna* autorstwa Stanisławy Gallone, potraktowany jako akt lektury i interpretacji, bada Autorka pytając, w jaki sposób głos tłumaczki wpisuje się we wczesną recepcję książki, a także jak rozumie ona oryginalne rozwiązania formalne tej prozy, wykraczającej poza tradycyjną powieść w poszukiwaniu autentycznej kobiecej ekspresji. Uważna analiza tekstu (na poziomie składni, słownictwa, retoryki, interpunkcji, rytmu) prowadzi do wniosku, że nie odzwierciedla on „naddanego przez Aleramo sensu” i każe postawić pytanie, jak wpłynął na jego kształt charakter ówczesnego polskiego feminizmu.

Drugiego przekładu (*Domu kobiet* Nałkowskiej) dokonała, za sprawą Emilii Szenwic, Aleramo, w oparciu o istniejące już tłumaczenia (Marii Poznańskiej na włoski i Teresy Koerner na francuski). Opowieść o tych postaciach i owocach ich translatorskiego wysiłku uzupełnia analizę przekładu włoskiej pisarki, a refleksje związane z tłumaczeniem „z drugiej ręki” wieńczy autorskie pojęcie „przekładu wielostopniowego”. Okazuje się, że Aleramo „czyta tekst Nałkowskiej jako uniwersalny zapis gry uczuć, nie podejmując próby zmierzenia się z jego kulturową obcością”.

Pani Kłos podjęła w swojej pracy ważny temat, dokładnie określiła zakres swoich badań i teoretycznych inspiracji. Od pierwszych chwil czytelnik ma świadomość, że obcuje z tekstem niezwykle starannie przemyślanym i skonstruowanym. Nic nie jest tu przypadkowe, każda refleksja i analiza jest oparta na odpowiednio dobranym aparacie pojęciowym. Precyzję tę widać także w bogatych i dopracowanych przypisach.

dr hab. Tomasz Kaczmarek, prof. UŁ
Uniwersytet Łódzki

**Agnieszka Liszka-Drażkiewicz, *Władza w późnej twórczości Piera Paola Pasoliniego*,
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2019.**

Przedstawiana monografia naukowa stanowi bardzo ciekawe studium dotyczące twórczości Piera Paola Pasoliniego powstałej w ostatnich dziesięciu latach jego życia. Autorka skupia się więc na tekstach napisanych w latach 1965-1975, kiedy to artysta zdradza szczególne zainteresowanie kwestiami społecznymi. W tym czasie we Włoszech (ale i na całym świecie) umacniał się konsumpcyjny styl życia, z drugiej zaś strony powstawały coraz liczniejsze ruchy kontestacyjne sprzeciwiające się rygorystycznemu, a przede wszystkim niesprawiedliwemu porządkowi kapitalistycznemu (wystąpienia studentów i robotników, zamachy terrorystyczne). Nie dziwi więc, że głównym celem, jaki sobie postawiła pani Agnieszka Liszka-Drażkiewicz, było ukazanie problemu władzy w dziełach włoskiego twórcy z owego burzliwego okresu.

Monografia porusza ciekawą problematykę, a nade wszystko Autorka proponuje w swej książce oryginalną i nowatorską analizę dzieł Piera Paola Pasoliniego. Stanowi ona ważny i warty polecenia wkład w krytyczną literaturę przedmiotu. Napisana w oparciu o bardzo dobry warsztat badawczy, publikacja spełnia wszystkie naukowe wymogi i z przekonaniem rekomenduję ją do Nagrody Naukowej Stowarzyszenia Italianistów Polskich. Pragnąłbym również zwrócić uwagę nie tylko na zalety naukowe książki (warta podkreślenia jest erudycja i bardzo dobra znajomość poruszanej przez Autorkę problematyki), ale również na przejrzystość wyводу (test jest jasny i ścisły), która przyczyniła się bezsprzecznie do bardzo miłej lektury tej wyjątkowo ciekawej rozprawy.

dr hab. Elżbieta Jamrozik, prof. UW
Uniwersytet Warszawski

Miłkowska-Samul, Kamila (2019). *(S)cortesia e social network. Opportunità e rischi del dibattito pubblico su Facebook*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu SWPS

Przedstawiona do recenzji monografia, poświęcona jest współczesnym zjawiskom językowym zachodzącym w mediach społecznościowych, w szczególności różnorodnym formom nieuprzejmości i tzw. hejtu (*hate speech*) na tle różnic w opiniach politycznych; porusza zatem tematykę bardzo aktualną i wpisuje się doskonale w publikacje z tego zakresu, jakie ukazały się zarówno we Włoszech, jak w Polsce.

Praca sytuuje się na pograniczu pragmatyki językowej, socjolingwistyki i nauk społecznych: Autorka z dużą swobodą porusza się w obrębie tych heterogenicznych, aczkolwiek komplementarnych dla omawianego tematu dziedzin, potrafi kompetentnie przedstawić charakterystyczne dla nich metodologie i adekwatnie je wykorzystać do opisu zebranego korpusu.

Korpus materiałowy pracy jest obszerny i różnorodny, a jego dokładny opis i szczegółowe badanie mechanizmów leżących u podstaw stosowania form językowych (nie)grzeczności pozwala Autorce na wyciągnięcie przekonujących i dobrze uargumentowanych wniosków. Książka uświadamia czytelnikowi kulisy debaty publicznej oraz roli, jaką odgrywają w niej portale społecznościowe, jak również złożone zależności między stosowaniem określonych form językowych (zwłaszcza różnych form, jakie przybiera (nie)grzeczność, od implicytnych do jawnego *hate-speech*) a zjawiskami życia publicznego.

Książka, aczkolwiek przedstawia korpus bardzo aktualny, stanowi wynik długoletnich badań i przemyśleń metodologicznych, co widać zarówno w rozważaniach teoretycznych, jak w szczegółowej analizie materiału językowego i wyprowadzonych zeń wnioskach. Także obszerna i bardzo aktualna bibliografia, gromadząca pozycje w języku włoskim, angielskim i polskim odzwierciedla dużą wiedzę Autorki na omawiany temat oraz umiejętność wykorzystania różnorodnych źródeł (np. dotyczących tzw. pragmatyki historycznej) do stworzenia wielopłaszczyznowego opisu omawianej formy komunikacji. Książka została napisana w bardzo ładnym języku włoskim zachowującym wszystkie wymagane cechy stylistyczne języka naukowego; została też bardzo starannie zredagowana.

Konkludując, uważam, iż przedstawiona do recenzji książka dr Kamili Miłkowskiej-Samul jest bardzo rzetelna merytorycznie; poruszone w niej zagadnienia dotyczące włoskiej aktualności społeczno-politycznej i ich relacji z językiem i formami komunikacji stanowią temat o wielkiej aktualności i nośności, będący współcześnie obiektem dyskusji językoznawców, mediologów, socjologów i psychologów z różnych obszarów językowych. Książka wpisuje się w pełni w ten nurt dyskusji nad formami i jakością życia publicznego w ostatnich latach, dlatego też w pełni zasługuje na wyróżnienie.

Marina Ciccarini, prof.ssa ord. di Lingua e Letteratura polacca
Università di Roma "Tor Vergata"

Dario Prola, *L'Italia nella scrittura di Jarosław Iwaszkiewicz*, Edizioni dell'Orso, Alessandria 2018.

Il volume di Dario Prola dal titolo *"Sposato dalla bellezza"*. *L'Italia nella scrittura di Jarosław Iwaszkiewicz* affronta il tema dell'Italia nelle sue molteplici sfaccettature (ora intesa come dato di cultura o di paesaggio, ora come mito o suggestione letteraria) così come si manifesta nelle diverse forme della scrittura di Iwaszkiewicz, dalla prosa alla poesia, dalla saggistica alla traduzione. Tra i meriti dell'autore c'è quello di avere non solo approfondito, con grande finezza critica, i più noti libri "italiani" di Iwaszkiewicz (*Podróże do Włoch, Książka o Sycylii, Nowele włoskie, Ogrody, cykl poetycki Śpiewnik włoski*), ma di avere esteso l'indagine ad opere dello scrittore polacco poco o nulla studiate. Per esempio, viene affrontata per la prima volta la lettura critica delle traduzioni di importanti poeti italiani realizzate da Iwaszkiewicz, nelle quali si riflette la concezione della funzione dello scrittore come mediatore e vettore tra le culture, artefice del flusso interculturale. Dalla lettura dell'ottimo libro di Dario Prola emerge con evidenza la centralità del mito italico con il quale Iwaszkiewicz si misurava avendo alle spalle un imponente e ingombrante bagaglio culturale. Lo studioso rileva e analizza con indubbio acume le tracce e gli echi romantici nella scrittura dello scrittore polacco, il fitto dialogo intertestuale – più o meno esplicito – con Mickiewicz, Słowacki ed altri esponenti del Romanticismo, sottolineando come Iwaszkiewicz sapesse rapportarsi a questa tradizione in modo ironico, rovesciando i cliché e ricorrendo (già in anni giovanili) alla dissacrazione e dunque a una sorta di distanziamento. Di grande interesse, in particolare, risulta il capitolo dedicato allo spazio urbano, dove Dario Prola collega alcune città italiane alle varie stagioni della vita dello scrittore: "Venezia o della senilità", "Roma o della maturità", "Firenze o della giovinezza". "Palermo o dell'infanzia". Le quattro città assumono una gamma svariata di significati poetici, permettendo a Iwaszkiewicz non solo di focalizzare la propria esperienza di vita, ma anche di formulare giudizi sul cammino e la varie fasi della civiltà europea, sulla sua grandezza e sulla sua crisi. Venezia e Palermo, in quest'ottica, si pongono ai due estremi: la prima è simbolo di malattia e dissoluzione, la seconda di vitalità e sintesi.

Il notevole studio di Dario Prola rappresenta un contributo ad oggi ineludibile per la conoscenza di uno dei più importanti scrittori polacchi del Novecento offrendo - al momento solo ai lettori italiani - un quadro dettagliato e approfondito del suo legame con l'Italia. Il fatto che questo fondamentale studio sia stato compiuto da un polonista italiano e traduttore che da anni focalizza la sua ricerca sui punti di contatto tra Polonia ed Italia ha contribuito senza dubbio a dare al libro un taglio inedito e originale, mostrando quanto il rapporto di Iwaszkiewicz con l'Italia fosse complesso, indistricabilmente legato alle sue origini, alla sua concezione artistica ed alla fonte più pura della sua ispirazione.

prof. dr hab. Piotr Salwa
Uniwersytet Warszawski

Roman Sosnowski, *Manoscritti italiani della Biblioteca Jagellonica di Cracovia dalle origini al XVIII secolo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019.

Praca Romana Sosnowskiego *Manoscritti italiani della Biblioteca Jagellonica di Cracovia dalle origini al XVIII secolo* dokumentuje i prezentuje w wyczerpujący i nowoczesny sposób jedną z najważniejszych kolekcji włoskich rękopisów w Polsce. Jest ona interesująca nie tylko z punktu widzenia filologa czy historyka języka, ale również jako świadectwo codziennego, bieżącego życia umysłowego oraz zasięgu wpływów włoskich w dawnej Polsce.

Manoscritti italiani ... to praca z wielu punktów widzenia absolutnie nowatorska. Nie ogranicza się jedynie do sumiennego, profesjonalnego udokumentowania włoskich zbiorów krakowskiej biblioteki. Opierając się na wynikach przeprowadzonej kwerendy Autor stawia wynikające z niej pytania dotyczące rozpowszechnienia w dawnej Polsce znajomości języka włoskiego i formułuje szereg wątpliwości co do natury i zasięgu kontaktów polsko-włoskich. Jest to problematyka o istotnym znaczeniu dla studiów nad kulturą staropolską, nad którą ciąży jeszcze wiele mitów i uprzedzeń. Czekają na nowoczesne i pozbawione ideologicznych zabarwień opracowanie, a także na wyjście z zakłętego kręgu stosunków ograniczających się do tzw. literatury wysokiej (zresztą również problematycznych). O ile pierwsza część pracy R. Sosnowskiego wyraźnie otwiera nowe perspektywy badawcze, to jej druga część jest próbą wstępnej eksploracji najbardziej pilnych zagadnień i poświęcona jest ostrożnej analizie danych zaprezentowanych w pierwszej części. Sugeruje ona, że przenikanie wpływów włoskich do Polski nie było tak „wszechogarniające”, jak przywykło się sądzić, a jednym z ważnych kierunków dalszych badań powinien być namysł nad podejściem głównych „aktorów” do kwestii języka – w tym przypadku polskiego, włoskiego i łaciny – oraz wielojęzyczności, powszechnej i w Polsce, i w Italii.

W moim przekonaniu praca ta odpowiada pod każdym względem najwyższym wymaganiom stawianym dzisiaj opracowaniom naukowym w tej dziedzinie. Z pewnością wzbudzi ona zainteresowanie badaczy zajmujących się kulturą staropolską, relacjami polsko-włoskimi oraz znaczeniem i zasięgiem włoskich wpływów poza Italią; dla wielu z nich stanie się na długo obowiązkowym *reference book*.